

S J E Č A N J E

iz predratnog revolucionarnog rada druga GAJIĆ (Teše) GOJKA IZ Kola
Banja Luka

Rođen sam 1901 godine u Kolima u srednje seljačkoj porodici. Osnovnu školu sam završio u Ključu 1914 godine. Od tada pa do 1927 godine bavim se zemljoradnjom u Kolima.

Od 1920 godine počeo sam sudjelovati u radu napredne omladine u Kolima. U zajednici sa studentima Praškog univerziteta Knežević Jovanom iz Kola i Zagorcem Brankom iz Krupe na Vrbasu osnovao sam u Kolima omladinsku organizaciju napredne seoske omladine pod nazivom "Pobratimstvo". Ova dvojica su mi pomogli preko ferija a onda sam u zajednici sa Gajićem Nenadom, Gajić Milevom, Knežević Ostojom, Knežević Dušanom i Gajić Milanom radio dalje s tom organizacijom. Prije organizaciji osnovali smo knjižnicu koja je dobrovoljnim prilozima sakupila oko 800 knjiga pretežno poljoprivrednog sadržaja. U društvu je bilo oko 40 aktivnih članova koji su u periodu od 1920 pa do 1926 kroz analfabetski tečaj kojim sam ja rukovodio naučili čitati i pisati. Napominjem da ni jedan omladinac u selu kod mene nije imao osnovnu školu. (Mislim da ću moći naći sliku ovog čehora - slikao se sa Kazazom Muhamedom i Maslom Idrizom).

Vežu sa Kazazom Muhamedom, Idrizom Maslom, Maslešom Veselinom, Djordjević Veljkom i još nekim komunistama iz Banja Luke uspostavili smo putem ovih dvojice studenata. Drugovi iz Banja Luke su nas počeli obilaziti, donosili su nam štampu "Mladi boljševik", knjigu "Lati" od Gorkog, "Podzemna Rusija" i druge kao i letke, pa su sa nama često održavali sastanke i zborove.

Godine 1925 organizovali su priredbu u našem selu kojem prilikom je dat i "Jazavac pred sudom". Priredbu su dali omladinci iz Gornjeg Šehera. Počeli smo češće odlaziti i mi na njihove sastanke u Gornji Šehir. Tamo se omladina okupljala oko društva "Budućnost".

Gore navedeni drugovi davali su nam zadatke: da kupimo pomoć za žrtve reakcije, da radimo sa ostalom omladinom i t.d. Mi smo pomoć sakupljali svake jeseni od 1922 godine. Odbor "Pobratimstva" odlazio je u Banja Luku na ilegalne omladinske sastanke, koji su održavani u kući Plivca u Gornjem Šeheru i u kući Veljke Djordjevića.

Ove sastanke je često posjećivao između ostalih Pavo Radan, profesor Šeremet, Vilko Vinterhalter, Kazaz, Maslo i drugi.

Godine 1927 došao nam je u Kola Kazaz Muhamed zajedno sa Smajom i još dvojicom drugova koje nismo poznavali i osnovao je kod nas Partisku čeliju. Kazaz mi je rekao da bi se trebali sastati namo i ja, Gajić Bonad, Gajić Mileva, Gajić Milan, Knežević Ostoja i Knežević Dušan otišli smo u jedan šumarak u selu. Tamo nam je Kazaz saopštio da ćemo od danas biti članovi Komunističke partije Jugoslavije. Podvukao je da su oni došli do uvjerenja da smo nas šestoro sreli i da smo zaslužili da postanemo članovi KP. Poslije ovoga nam je dao savjete kakav treba da bude komunista. Prije ovoga Statut i program smo preradili. Kazaz je pitao sve članove šta misle o tome i svi su sa oduševljenjem primili dato povjerenje. Potom su mene izabrali za sekretara. Sastanak je trajao oko 1 sat, ne sjećam se datuma ali znam da je bilo lijepo vrijeme.

Poslije ovoga jedanput mjesečno smo se sastajali kao partijska čelija a svake nedjelje smo radili u okviru odbora knjižnice i društva "Pobratimstvo". Na sastanke naše organizacije dolazili su obučar Smajo iz Šehera, Kazaz, Vilko Vinterhalter i drugi. Mi smo češće odlazili na sastanke u Gornji Šehar. Između ostalog davali su nam zadatak da se borimo protiv religije. Mi smo to prihvatili i radi naše anti-religiozne djelatnosti bili smo optuženi proti Kecmanoviću. Prota je kao dobrotvor naše knjižnice došao kod nas i kritikovao nas. Osjetio sam da prota nije naš veliki protivnik, jer nas je napropovedi donekle opravdao. On je uvijek rekao da nije voliki grijeh ako se kaže da ne grmi "Sveti Ilija" i da se radi na crkveno preznike.

Štampu smo dobijali ilegalno i to: "Mladi boljševik", "Borbu" "Težačko pravo" i neke druge. Članke smo preradjivali na sastancima zajednički. Od 1927 godine stupio sam u službu bilježnika u Kolima. Odatle sam prebačen 1932 u Kadinu Vodu. Ja sam i iz Kadine Vode rukovodio sa radom čelije. Od godine 1934 do 1937 imali smo veoma slabu vezu sa drugovima iz Banja Luke, ali smo mi sami radili. Imali smo vezu samo sa nekim drugovima. U organizaciji nije bilo nikad provala niti izdaje. Godine 1933 napisao sam jednu pripovjeticu "Čovjek u šumi sa metikom pod glavom", koja je štampana u Zagrebu posredstvom Vilka Vinterhaltera. Ova knjižica je dijeljena čelijama Bosne, Dalmacije i Crne Gore.

Uhvaćena je 1934 godine na izletu u Trapistina kod nekih omladinaca, i ja sam bio optužen. Poslije toga žandari su došli mojoj kući, pretražili je i Opštinu u kojoj sam radio gdje su pronašli istu knjižicu. Uhapšen sam juna 1934 godine i otjeran u crnu kuću. U zatvoru sam ostao svega mjesec dana. Drugovi Djordjević Veljko, Kasaz Muhamed i drugi donosili su mi toliko hrane da sam hranio u svojoj sobi lo zavorenika. Isti su se čudili otkud meni tolika hrana, a ja sam im govorio da mi to donose radnici. Intervenirao je za mene Koptanović Hajro i kad sam došao pred načelnika pred oslobodjenje iz zatvora on mi je doslovice rekao: "Žalosna ti majka kad za tebe komunisti intervenišu, zar si ne to spao". Ovo je dokaz da nisu znali da sam ja komunist. Oslobodjen sam iz zatvora uz pomoć intervencije Branka Čubrilevića, odnosno na molbu drugova on je isposlovaio da ne odem pred sud za zaštitu države. Tako sam odležao svega mjesec dana. Od 1938 godine kod nas sve snažnije oživljava rad, sve češće su nas posjećivali drugovi. Naročito smo bili aktivni u sakupljanju pomoći žrtvama reakcije.

Od 1940 godine sve su nam češće drugovi govorili o ratu. Na jednom sastanku 1941 godine govorio nam je Kasaz da moramo biti spremni da rat dolazi i da ćemo za daljni rad dobijati direktive. Po kapitulaciji u maju 1941 godine došli su nam Kasaz Muhamed, Sarajlić Almaz, obućar Smajo i počeli sa organizacijom ustanka.

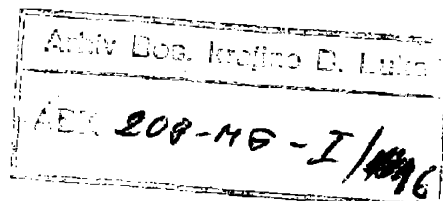
Prvi sukob u mom kraju čini se da se onda odigrao 27.VIII.1941 godine. Danko Mitrov prolazio je preko Vrbasa sa 20 boraca da osnuje u Manjači Partizanski odred i sukobio se sa 8 žandara.

Svi članovi čelije (1941 bilo ih je 4, jer su 2 ranije umarli) uključili su se u pokret i učestvovali u njemu do 1945.

Banja Luka, 14.I.1959 g.

SJECANJE DAO:

Gajić Gajko s.r.



GAJIĆ GOJKO Banja Luka

Kod nas u selu Kolima oformita je jedna partijska ćelija, ali trebao bi najpre da kažem nešto o zbivanju koje je prethodilo osnivanju ove partijske ćelije.

U selu u ono doba posle prvog svjetskog rata malo je bilo pismenih ljudi, bio sam ja koji sam imao osnovnu školu, još jedan moj rođjak. Mi smo i poslije rata, bio je Vaso Gajić moj rođjak, on je bio student filozofije u Zagrebu i Jefto Gajić oni su mi rođjaci, mi smo od strica djeca, Oni su imali dosta knjiga i kad je rat nastupio ja sam te knjige čitao. Bilo je tu i naprednih knjiga, a bila su i dva studenta Knežević Jovan i Zagorac Branjo. Oni su bili studenti Praškoga univerziteta. Poslije prvog svjetskog rata oni su došli da rade nešto na selu ali trebalo je da se najprije pristupi opismjenjavanju ljudi. Ja sam po uzoru Sušca koji je formirao neke analfabetske tečajevе, oformili smo i mi analfabetski tečaj od 40 polaznika koji su bili većinom muškarci, i koji su bili dorasli školskom dobu, ali škola u to vrijeme nije radila, a škole u to vrijeme u našem selu nije ni bilo. I ja sam osnovnu školu završio u Ključu. Za šest mjeseci tečaj je završio sa uspjehom, bili su na ispitu i neki iz Sreza, tako da smo posle toga oformili knjižnicu i čitaonicu pomoću Jovana Kneževića i Branka Zagorca. To je bilo oko 1920 godine. Također smo osnovali društvo trezvenosti pod imenom "Pobratimstvo". Trebalo je sada i dalje da se radi na analfabetskim tečajevima tako da smo tri četiri nas otišli u bližnje zaseoke te je još oformito nekoliko tečajeva te se tako za godinu dve dana opismenilo priličan broj ljudi da znaju čitati i pisati. Medjutim, trebalo je da se oformi neka grupa unutar analfabetskog tečaja, te nas pet, šest počeli smo da dobivamo od Branka Zagorca i od Jovana Kneževića, neke ilegalne knjige. Onda je bila zabranjena knjiga od Maksima Gorkog "Mati", "Podzemna Rusija" od Aroibaševa, "Početnica komunizma" od Buharina i mi smo čitali te knjige ta grupa. Medjutim, posle Jovan Knežević i Branko Zagorac koji su dolazili tu preko ferija, bili su sa nama, ali su nas oni povezali sa drugovima iz Banja Luke. Sjećam se dobro da mi je dolazio Čardžić Avdo, i mi smo razgovarali s njime i ostali smo tako do 1927 godine i u tome razdoblju do 1927 godine a i dalje do 1941 godine i stalno obilazili su nas kao društvo a posebno

kao neku vrstu aktiva. Ja ne bi mogao to sada reći da je to bio SKOJ ili nešto drugo. Nas je obilazio Kazaz Muhamed, Maslo Idriz i Veljko Djordjević i oni su vrlo često dolazili. Dolazie nam je takodjer i Safet Filipović, a i Veso Masleša nam jedamput došao i Mašinović Huso, a ovdje smo mi imali vezu sa tim ljudima. Bilo je to 1923 godine kad nam je dolazilo Veso Masleša. Veljko Djordjević i Kazaz, dolazili su nam po dva po tri puta. Naime, znam da je za to vrijeme kad je slava naša bila Djurdjev dan došao nam jedamput Veljko Djordjević i donio nam u čarapama partijski materijal, koliko se sjećam da je između ostaloga bilo "Selo Demetrovo" i "Mladi boljševik". I Edo Kunštek kao i Vilko Vilterhalter dolazili su nam takodjer u selo. 1927 godine, sjećam se bilo je ljeto, dolazi Kazaz i još dva nepoznata druga i nekoliko nas odvoji. Odvoji mene, Milana Gajića, Lazara Gajića, Nenada Gajića, kneževića Ustoju i Kneževića Dušana i saopšti nam da smo mi od danas partijska ćelija koja ima da djeluje tuž kao partijska jedinica i da sprovodimo liniju partije na selu. Mi smo radili i prije, a i dalje smo nastavili, a to je prerada ilegalnog materijala koji su nam donosili, borba protiv sujeverja. Na selu se je mnogo vjerovalo u koješta, ako se šta desi da je to božja volja. Takodjer smo prikupljali priloge za žrtve reakcije. To smo činili naročito svake jeseni zato jer tada dospije gore hrana, ondak takodjer smo imali zadatak da vršimo sabotiranja izbora.

Jedamput smo uspjeli, kada su bili izbori u Han Kolima za vrijeme Živkovića vlade, da je od 700 birača samo njih 15 glasalo. Davali smo takodjer razne priredbe, to je bilo 1929 godine. Jedamput smo uspjeli da dobijemo čitavu garderobu odavde iz pozorišta i davali smo komad Knez Igor od Semberije u Krupi na Vrbasu. Tu nam je pomogao proto Dušan Kecmanović da dobijemo tu garderobu. Zatim smo nekoliko davali priredbu u Han Kolima u školi i u Sljivnu. Kasnije smo davali "Jazavca pred sudom" kod Petra Kočića. Za cijelo ovo vrijeme našega rada mi smo se povezivali preko ovih drugova što sam naveo, međjutim, vraćali smo se po dolasku u Banja Luku, kod Pave Radana, a najčešće sam dobivao materijal preko Pave Pakovića. On je nama davao materijal što su drugovi njemu

Arhiv Doc. krajine B. Luka

ABK 209-46-I/16

ostavljali u radnji. Također sam dolazio kod Bečirbašić Habije. Mi smo kod njega sebi šili odijela. A dobro se sjećam da smo održavali nekoliko sastanaka ovdje u Banjoj Luci sa drugovima. Sjećam se dobro jednog momenta kada smo imali neki sastanak gore negdje blizu crne kuće i tu smo mi, došlo nas je petorica odozgo iz našeg kraja, bio je tu prisutan Vilko Vilterhalter i on nam je podnosio neki izvještaj u jednoj avliji. Tišina je tada bila, Međutim, baš tada policija je vodila neku hajku. Mi nismo bili sigurni da li se to tiče nas ili koga drugoga, međutim ustvari radilo se o tome da je policija progonila neke kradljivce. Mi misleći da se ta hajka odnosi na nas, sklonili smo se malo i sačekali da to prodje mimo nas. Sjećam se da smo saslušali izvještaj o daljnjem partijskom radu, a to je bilo nekako oko 1933 godine ili 1934 godine. Kada sam dolazio u Banja Luku glavna nam je veza bila u kući Veljka Djordjevića a također sam se susretao sa Živom Preradovićem i njegovim bratom Braom i s njima sam se sastajao jer su oni tu stanovali. Mislim da smo 1936 godine održali jedan širi sastanak, ili je to bilo 1937 godine, u kući Plivca u Gornjem Seheru. Tu je bio prisutan Muhamed Kazaz, Serajlić Elmaz-Juko, Idriz Maslo i tu smo održali sastanak a posle znam da smo imali jedan sastanak za koga me je obavjestio Kazaz i sa nama je održao sastanak Safet Filipović. To je bilo sve mi se čini oko 1937 godine. Na tom sastanku su najviše prenošene direktive o prikupljanju priloga za žrtve reakcije, pošto je onda bilo puno naših drugova po zatvorima.

Sjećam se 1934 godine sam bio pozvan u Okružnom sudu zbog brošure koju sam ~~ranije~~ napisao pod naslovom "Čovjek u šumi s motikom pod glavom". Našao sam tamo neke ljude koji su meni bili potpuno nepoznati. Koga sam god poziv pogledao vidio sam da se radi o jednoj te istoj stvari. Niko od tih pozvanih nije mi bio poznat. Međutim, to su bili ljudi koji su dijelili neki partijski materijal, pa medju tim brošurama nalazila se i moja knjižica i oni su negdje uhvaćeni na izletu i onda tako i mene su pozvali na sud.

Kada sam ušao u Sud pitao me je sudija islednik, da li sam ja pisao to brošuru i ja sam odgovorio da jesam. On mi je tada rekao: "Ovo što ti pišeš to se neće ostvariti ni za trista godina. Nikad jednakosti ne može biti kako ti

zamišljaš, i da bude da svak jednako živi". Ja sam mu tada odgovorio da će se to ipak nekada ostvariti i da ja i ne tražim da će se to ostvariti za moga života, ali će se ipak kad tad ostvariti, makar i kroz duži period. Kasnije me je sudija saslušao i onda sam bio predat sudu za zaštitu države, međutim dr. Branko Cubrilović, kome sam ja opisao čitavu tu stvar, a onda se on nalazio na jednom političkom usponu i tako je on preko Zemljoradničke stranke i nekih drugova koji su nosili tu poštu od suda za Beograd uspio da čitav moj predmet zagubi u putu, i o tome se kasnije nije vodila nikakva istraga.

Znam sam samo to da je Branko Vuković, tj. zet Branka Zagorca on je meni rekao da to nije ni malo laka stvar i da mogu biti kažnjen, jer sam ja prije nego što ću doći pred sud, dobio oko stotinu tih brošura koja je štampana u nekoliko hiljada primjeraka. Poslje sam čuo da je najviše rasturita u Dalmaciju i Hercegovinu a i u Crnuj Gori. Ovdje sam dobio od Branka Zagorca taj omot kojeg mi je dao da podjelim u selu. Ja sam to dao gore učitelju, bila su tri četiri učitelja i dva popa, pa sam svakom kao poklon dao po jednu brošuru i oni su to čitali i vjerovatno tumačili na svoj način.

Na naša partijska organizacija, manje više ona je radila sve do 1941 godine. 1936, 1937 godine rad se nekako "šepavo" odvijao, ali ipak 1938 godine sastali smo se opet nas tri četiri kod Muhameda Kazaza i rekao je da se mora što boljim tempom raditi da se prikupljaju prilozi za žrtve reakcije, da se radi na svim mogućim stranama, jer je sada period kada može vrlo skoro da uslijedi rat, a mi moramo rat spremni da dočekamo i da znamo da se orijentišemo kako ćemo najbolje da postupamo u slučaju rata.

Onu brošuru "Čovjek u šumu s motikom pod glavom" ~~1937~~ napisao sam ja 1933 godine i predao je Veljki Djordjeviću i on je nju dao da se štampa. Poslje kada sam dobio tu knjigu od njega i kada sam ga pitao da li je to legalno štampao, on mi je rekao da jeste. Međutim, kako sam kasnije saznao ta knjiga je bila ilegalno štampana. Kada sam došao pred načelnika ja sam mu tvrdio da je to legalno štampano u Zagrebu, i da je to moje djelo.

VELJKO DJORDJEVIĆ - To je štampano u Zagrebu preko "Stožera" koji je tada izdavao napredniju literaturu.

Arhiv Doc. krajine B. Luka

ABK 209-MS-I/16

GOJKO GAJIĆ - Na brošuri nije bilo naznačeno u kojoj je štampariji knjiga štampana, već je samo kao mjesto naznačeno Zagreb. Medjutim, ja sam tvrdio kod Sreskog načelnika da je to legalno štampano. On me je pustio kući i kada je provjetrio rekao mi je da je ta knjiga ilegalno štampana. Da to nije nigdje kod zagrebačkih štamparija moglo se pronaći da je prijavljeno i odobreno za štampanje te da ja imam da se sjetim ljudi koji su omogućili štampanje ove brošure. Odmah sam bio zatvoren i jedno sedetak dana bio sam u zatvoru pri Sreskom načelstvu a zatim sam prešao u Okružni zatvor, "Crnu kuću" i tako sam namirio nešto od 25 do 28 dana, i zatim su me pustili kući.

Kada sam bio u zatvoru, naročito u Sreskom zatvoru bilo je nešto preko 20 zatovrenika u onoj velikoj sobi i meni je svaki dan dolazilo po 5, 6 paketa hrane, kolača, mesa, kajmaka, i kada mi je Ivo, sreski podvornik to donosio tu hranu, nije mi znao reći ko mi je poslao tu hranu, samo je na paketu bilo zapisano moje ime. Svi zatvorenici jeli su ovu hranu i stalno su me pitali ko to meni donosi, a ja sam im odgovorio da ima dobrih ljudi. U zatvoru sam sam medju nekim ljudima iz moga kraja, čisto je to bila nekavrsta propagande da oni mene smatraju komunistom i ja to nisam htio ni da odrečem, ali sam im ipak rekao da komunista ima jer to su i oni sami mogli da vide da komunista komunistu pomaže.

Poslje su se neki iz Stričića i Lokvara interesovali u najzabačenijim mjestima za komunističku partiju, njevu snagu i organizaciju, tako da su posle neki Regodići Djuro i drugi i treći molili i tražili, a to je bilo već pred kraj 1937 godine, daj da se mi upišemo u tu komunističku partiju, kako se može upisati itd. Dok sam bio u zatvoru pisama nisam dobivao nikakvih samo znam kad sam jedamput izišao pred Sreskog načelnika, a on mi kaže: "Žalostna Ti majka kad za Tebe Hajro Kapetanović dolazi ovamo da interveniše". Meni se čini da je Hajro Kapetanović onda ovdje pohadjao Trgovačku akademiju. Sreski načelnik nije smatrao a niti sam ja htio da mu kažem da sam član KPJ, pa kada su me pitali zašto sam ja

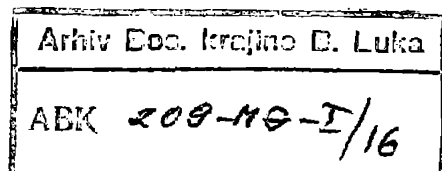
Arhiv Doc. krajine B. Luka

ABK 209-110-I/16

takompisao navedenu brošuru, ja sam im odgovorio, zato što sam tako osjećao, da ta nejednakost jedamput se mora da ukine.

Sada od ondašnjih članova partije koji su samnom bili u selu u predratnom periodu danas je živ: Gajić Milan on je u Han Kolima i sada je član Partije i sekretar jedne osnovne organizacije, Gajić Lazar je bolestan i leži, Gajić Nenad, on je umro, Knežević Ostoja nalazi se u Vrbanji i Knežević Dušan nalazi se u Lijeveću Polju kao kolonista. Gajić Mileva, koja je bila s nama isto u toj organizaciji prije dok se nije udala sve do 1926 godine, ali ona je pretstavljala pravo jedno čudo od vremena kada je naučila čitati i pisati. Ona je znala da kad pročita "Mati" od Maksima Gorkoga da je to sve što je pročitala znala gotovo naizust da prepriča. Mi smo preradjivali na primjer, "Mati" od Maksima Gorkog i ta je knjiga najviše djelovala da se ta organizacija podigne i posle smo mi čitali medju onima koji su bili u društvu trezvenosti u knjižnici i čitaonici i mi smo njima čitali pojedine pasuse iz ove knjige Maksima Gorkog, a "Mati" je tada bila i zabranjena i to je društvo i dalje djelovalo jer smo knjige dobijali sa strane a rukovodstvo toga društva pretstavljali su članovi Partije. Gajić Mileva je umrla.

Nama kao partijskoj organizaciji u selu nije pošlo za rukom da se povežamo sa drugim selima organizovanijim partijskim radom i osnivanjem novih partijskih organizacija, ali smo na svom području imali dosta uticaja na soske mase, a naročito omladinu.



SJEĆANJE NA KASIMA HAĐŽIĆA I DRAGU LANGA

Ovih dana (petog maja) navršava se četrdeset i dvije godine od kako je poginuo Kasim Hađžić sekretar okružnog komiteta KPJ za Banjaluku i Drago Lang sekretar SKOJ-a za okrug Banjaluku. Bilo je to ovako:

Prvog maja 1942. godine održan je prvomajski zbor u selu Šljivno na koji je došlo česte svijeta iz Šljivna i okolnih sela. Posebno je zapažena omladina iz sela Kola koju je organizovala Skojevška organizacija iz zaseoka Ropera, da dođe na ovaj zbor. Omladina iz Kola išle je sa crvenim zastavama i transparentima pjevajući i kličući drugu Titu i Komunističkoj Partiji. Zbor je otvorio Mirko Jović iz Goleša i dao je riječ drugu Kasimu Hađžiću, koji je na ovom zboru bio i glavni govornik.

Dok je omladina, poslije završenog govora igrala i pjevala dotle je Kasim Hađžić i Drago Lang spremali se na put za Ribnik da prenesu tamo nove direktive u vezi nastale situacije, a to je u vezi četničkog puča na ovom terenu. Ovaj put kojim su namjeravali da putuju bio je vrlo opasan i to od četničkih zasjeda. Sjećam se da smo ovu opasnost predočili drugu Kasimu i trežito je od njega da ovaj put po svaku cijenu odloži ili da ide nekim drugim zaobilaznim putem gdje bi moglo biti manjih opasnosti za kretanje. On je ostao pri tome da se mora što prije ići putem kojim je najbliži i da se zaletak mora da izvrši.

Kasim i Lang krenili su i sretno stigli u Ribnik, ostali tri dana dok su svršili posao i održali nekoliko sastanaka u Ribniku i Busijama i rano na petog maja krenili nazad za Šljivno. Kao pratilce iz Ribnika dobili su tri borca Savenovića Božu, Samaržića Nikolu i Vujić Simu, svi su bili naoružani sa karabinama. Krenili su iz Ribnika preko Zablata i Donjeg Ratkova i izbili na četničku teritoriju u Gornje Ratkovo koje su u

žurbi prešli. Kada su stigli u selo Dujakovce i išli pored
ječne šumice, iz zasjede dočekala ih je veća grupa četnika
koja je otvorila iz pušaka vatru na njih. Četnici su počeli i
u isto vrijeme zvali su ih na pređaju, ali ^{oni} ~~oni~~ ne to nijes~~u~~ se
osvrta~~li~~ nego su žurili da uđu u ječnu šumu. Ali kada su stigli
sasvim blizu šume počelo je i odavde puškaranje. Kako priča
Savanović Božo, nastala je ječna neravna borba jer su ispred
šume Kasim i ostali prihvatili borbu. Naši su pucali dok je
bilo metaka a kada je neselo tada su se hvatali sa četnicima u
koštac i tukli se kunječima, jer su ih četnici pošto poto ~~htjeli~~
htjeli da pohvataju žive. U ovoj borbi poginuo je Kasim i Dra-
go Lang, dok je Simo Vujić ~~teško~~ teško ranjen i Savanović Božo
lakše, ~~ranjen~~. Pao je u ropstvo kod četnika Savanović Božo i Sa-
maržić Nikola dok je neki od naših simpatizera, sa konjskom
zapregom prebacio teško ranjenog Vujića Simu na našu slobodnu
teritoriju koji je od zaobijenih rana ubrzo umro. Cvu dvojicu
zarobljenih četnici su htjeli da ~~u~~ očmah ubiju ali sticejem oko-
nosti nakon nekoliko dana mučenja oni su bili pušteni u Ribnik.

Dve patrijske rukovođioca, dva naročna heroja dali su ju-
nački svoje živite za slobodu koju mi danas uživao. Pređ nas
žive postavlja se zađatak da njihove grobove prenesemo iz
dujakovačke doline i da ih sahranimo u ~~u~~ partizansko gro-
blje pored njihovih spomenika, jer im je tamo i mjesto.

(Gojko Gajić)

Gojko Gajić

Arhiv Eoc. krajine B. Luka

ABK 209-MG-I/16

GAJIĆ GOJKO Banja Luka

Kod nas u selu Kolima oformita je jedna partijska ćelija, ali trebao bi najpre da kažem nešto o zbivanju koje je prethodilo osnivanju ove partijske ćelije.

U selu u ono doba posle prvog svjetskog rata malo je bilo pismenih ljudi, bio sam ja koji sam imao osnovnu školu, još jedan moj rođjak. Mi smo i poslije rata, bio je Vaso Gajić moj rođjak, on je bio student filozofije u Zagrebu i Jefto Gajić oni su mi rođjaci, mi smo od strica djeca, Oni su imali dosta knjiga i kad je rat nastupio ja sam te knjige čitao. Bilo je tu i naprednih knjiga, a bila su i dva studenta Knežević Jovan i Zagorac Branko. Oni su bili studenti Praškoga univerziteta. Poslije prvog svjetskog rata oni su došli da rade nešto na selu ali trebalo je da se najprije pristupi opismenjavanju ljudi. Ja sam po uzoru Sušca koji je formirao neke analfabetske tečajeve, oformili smo i mi analfabetski tečaj od 40 polaznika koji su bili većinom muškarci, i koji su bili dorasli školskom dobu, ali škola u to vrijeme nije radila, a škole u to vrijeme u našem selu nije ni bilo. I ja sam osnovnu školu završio u Ključu. Za šest mjeseci tečaj je završio sa uspjehom, bili su na ispitu i neki iz Sreza, tako da smo posle toga oformili knjižnicu i čitaonicu pomoću Jovana Kneževića i Branka Zagorca. To je bilo oko 1920 godine. Takodjer smo osnovali društvo trezvenosti pod imenom "Pobratimstvo". Trebalo je sada i dalje da se radi na analfabetskim tečajevima tako da smo tri četiri nas otišli u bližnje zaseoke te je još oformito nekoliko tečajeva te se tako za godinu dve dana opismenilo priličan broj ljudi da znaju čitati i pisati. Medjutim, trebalo je da se oformi neka grupa unutar analfabetskog tečaja, te nas pet, šest počeli smo da dobivamo od Branka Zagorca i od Jovana Kneževića, neke ilegalne knjige. Onda je bila zabranjena knjiga od Maksima Gorkog "Mati", "Podzemna Rusija" od Arcibaševa, "Početnica komunizma" od Buharina i mi smo čitali te knjige ta grupa. Medjutim, posle Jovan Knežević i Branko Zagorac koji su dolazili tu preko ferija, bili su sa nama, ali su nas oni povezali sa drugovima iz Banja Luke. Sjećam se dobro da mi je dolazio Čardžić Avdo, i mi smo razgovarali s njime i ostali smo tako do 1927 godine i u tome razdoblju do 1927 godine a i dalje do 1941 godine i stalno obilazili su nas kao društvo a posebno

kao neku vrstu aktiva. Ja ne bi mogao to sada reći da je to bio SKOJ ili nešto drugo. Nas je obilazio Kazaz Muhamed, Maslo Idriz i Veljko Djordjević i oni su vrlo često dolazili. Dolazie nam je takodjer i Safet Filipović, a i Veso Masleša nam jedamput došao i Mašinović Huso, a ovdje smo mi imali vezu sa tim ljudima. Bilo je to 1923 godine kad nam je dolazilo Veso Masleša. Veljko Djordjević i Kazaz, dolazili su nam po dva po tri puta. Naime, znam da je za to vrijeme kad je slava naša bila Djurdjev dan došao nam jedamput Veljko Djordjević i donio nam u čarapama partijski materijal, koliko se sjećam da je između ostaloga bilo "Selo Demetrovo" i "Mladi boljševik". I Edo Kunštek kao i Vilko Vilterhalter dolazili su nam takodjer u selo. 1927 godine, sjećam se bilo je ljeto, dolazi Kazaz i još dva nepoznata druga i nekoliko nas odvoji. Odvoji mene, Milana Gajića, Lazara Gajića, Nenada Gajića, Kneževića Ostoju i Kneževića Dušana i saopšti nam da smo mi od danas partijska ćelija koja ima da djeluje tuđ kao partijska jedinica i da sprovodimo liniju partije na selu. Mi smo radili i prije, a i dalje smo nastavili, a to je prerada ilegalnog materijala koji su nam donosili, borba protiv sujeverja. Na selu se je mnogo vjerovalo u koješta, ako se šta desi da je to božja volja. Takodjer smo prikupljali priloge za žrtve reakcije. To smo činili naročito svake jeseni zato jer tada dospije gore hrana, ondak takodjer smo imali zadatak da vršimo sabotira-
nje izbora.

Jedamput smo uspjeli, kada su bili izbori u Han Kolima za vrijeme Živkovića vlade, da je od 700 birača samo njih 15 glasalo. Davali smo takodjer razne priredbe, to je bilo 1929 godine. Jedamput smo uspjeli da dobijemo čitavu garderobu odavde iz pozorišta i davali smo komad Knez Igor od Semberije u Krupi na Vrbasu. Tu nam je pomogao proto Dušan Keomanović da dobijemo tu garderobu. Zatim smo nekoliko davali priredbu u Han Kolima u školi i u Sljivnu. Kasnije smo davali "Jazavca pred sudom" kod Petra Kočića. Za cijelo ovo vrijeme našega rada mi smo se povezivali preko ovih drugova što sam naveo, međjutim, vraćali smo se po dolasku u Banja Luku, kod Pave Radana, a najčešće sam dobivao materijal preko Pave Đakovića. On je nama davao materijal što su drugovi njemu

Arhiv E. L. Luku

ABK 209-110-I/16

ostavljali u radnji. Također sam dolazio kod Bećirbašić Habije. Mi smo kod njega sebi šili odijela. A dobro se sjećam da smo održavali nekoliko sastanaka ovdje u Banjoj Luci sa drugovima. Sjećam se dobro jednog momenta kada smo imali neki sastanak gore negdje blizu crne kuće i tu smo mi, došlo nas je petorica odozgo iz našeg kraja, bio je tu prisutan Vilko Kilterhalter i on nam je podnosio neki izvještaj u jednoj avliji. Tišina je tada bila, međutim, baš tada policija je vodila neku hajku. Mi nismo bili sigurni da li se to tiče nas ili koga drugoga, međutim ustvari radilo se o tome da je policija progonila neke kradljivce. Mi misleći da se ta hajka odnosi na nas, sklonili smo se malo i sačekali da to prodje mimo nas. Sjećam se da smo saslušali izvještaj o daljnjem partijskom radu, a to je bilo nekako oko 1933 godine ili 1934 godine. Kada sam dolazio u Banja Luku glavna nam je veza bila u kući Veljka Djordjevića a također sam se susretao sa Živom Preradovićem i njegovim bratom Bracom i s njima sam se sastajao jer su oni tu stanovali. Mislim da smo 1936 godine održali jedan širi sastanak, ili je to bilo 1937 godine, u kući Plivoa u Gornjem Šeheru. Tu je bio prisutan Muhamed Kazaz, Serajlić Elmaz-Juko, Idriz Maslo i tu smo održali sastanak a posle znam da smo imali jedan sastanak za koga me je obavjestio Kazaz i sa nama je održao sastanak Safet Filipović. To je bilo sve mi se čini oko 1937 godine. Na tom sastanku su najviše prenošene direktive o prikupljanju priloga za žrtve reakcije, pošto je onda bilo puno naših drugova po zatvorima.

Sjećam se 1934 godine sam bio pozvan u Okružnom sudu zbog brošure koju sam ~~knjižica~~^{rahije} napisao pod naslovom "Čovjek u šumi s motikom pod glavom". Našao sam tamo neke ljude koji su meni bili potpuno nepoznati. Koga sam god poziv pogledao vidio sam da se radi o jednoj te istoj stvari. Niko od tih pozvanih nije mi bio poznat. Međutim, to su bili ljudi koji su dijelili neki partijski materijal, pa među tim brošurama nalazila se i moja knjižica i oni su negdje uhvaćeni na izletu i onda tako i mene su pozvali na sud.

Kada sam ušao u Sud pitao me je sudija islednik, da li sam ja pisao to brošuru i ja sam odgovorio da jesam. On mi je tada rekao: "Ovo što ti pišeš to se neće ostvariti ni za trista godina. Nikad jednakosti ne može biti kako ti

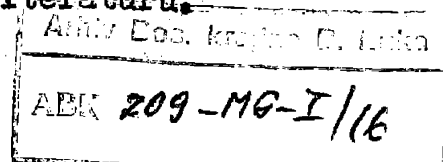
zamišljaš, i da bude da svak jednako živi". Ja sam mu tada odgovorio da će se to ipak nekada ostvariti i da ja i ne tražim da će se to ostvariti za moga života, ali će se ipak kad tad ostvariti, makar i kroz duži period. Kasnije me je sudija saslušao i onda sam bio predat sudu za zaštitu države, međjutim dr. Branko Čubrilović, kome sam ja opisao čitavu tu stvar, a onda se on nalazio na jednom političkom usponu i tako je on preko Zemljoradničke stranke i nekih drugova koji su nosili tu poštu od suda za Beograd uspio da čitav moj predmet zagubi u putu, i o tome se kasnije nije vodila nikakva istraga.

Znam sam samo to da je Branko Vuković, tj. zet Branka Zagorca on je meni rekao da to nije ni malo laka stvar i da mogu biti kažnjen, jer sam ja prije nego što ću doći pred sud, dobio oko stotinu tih brošura koja je štampana u nekoliko hiljada primjeraka. Poslije sam čuo da je najviše rasturita u Dalmaciju i Hercegovinu a i u Crnoj Gori. Ovdje sam dobio od Branka Zagorca taj omot kojeg mi je dao da podjelim u selu. Ja sam to dao gore učitelju, bila su tri četiri učitelja i dva popa, pa sam svakom kao poklon dao po jednu brošuru i oni su to čitali i vjerovatno tumačili na svoj način.

Da naša partijska organizacija, manje više ona je radila sve do 1941 godine. 1936, 1937 godine rad se nekako "šepavo" odvijao, ali ipak 1938 godine sastali smo se opet nas tri četiri kod Muhameda Kazaza i rekao je da se mora što boljim tempom raditi da se prikupljaju prilozima za žrtve reakcije, da se radi na svim mogućim stranama, jer je sada period kada može vrlo skoro da uslijedi rat, a mi moramo rat spremni da dočekamo i da znamo da se orijentišemo kako ćemo najbolje da postupamo u slučaju rata.

Onu brošuru "Čovjek u šumu s motikom pod glavom" 1937 napisao sam ja 1933 godine i predao je Veljki Djordjeviću i on je nju dao da se štampa. Poslije kada sam dobio tu knjigu od njega i kada sam ga pitao da li je to legalno štampao, on mi je rekao da jeste. Međjutim, kako sam kasnije saznao ta knjiga je bila ilegalno štampana. Kada sam došao pred načelnika ja sam mu tvrdio da je to legalno štampano u Zagrebu, i da je to moje djelo.

VELJKO DJORDJEVIĆ - To je štampano u Zagrebu preko "Stožera" koji je tada izdavao napredniju literaturu.



GOJKO GAJIC - Na brošuri nije bilo naznačeno u kojoj je štampariji knjiga štampana, već je samo kao mjesto naznačeno Zagreb. Međutim, ja sam tvrdio kod Sreskog načelnika da je to legalno štampano. On me je pustio kući i kada je provjetrio rekao mi je da je ta knjiga ilegalno štampana. Da to nije nigdje kod zagrebačkih štamparija moglo se pronaći da je prijavljeno i odobreno za štampanje te da ja imam da se sjetim ljudi koji su omogućili štampanje ove brošure. Odmah sam bio zatvoren i jedno sedetak dana bio sam u zatvoru pri Sreskom načelstvu a zatim sam prešao u Okružni zatvor, "Crnu kuću" i tako sam namirio nešto od 25 do 28 dana, i zatim su me pustili kući.

Kada sam bio u zatvoru, naročito u Sreskom zatvoru bilo je nešto preko 20 zatovrenika u onoj velikoj sobi i meni je svaki dan dolazilo po 5, 6 paketa hrane, kolača, mesa, kajmaka, i kada mi je Ivo, sreski podvornik to donosio tu hranu, nije mi znao reći ko mi je poslao tu hranu, samo je na paketu bilo zapisano moje ime. Svi zatvorenici jeli su ovu hranu i stalno su me pitali ko to meni donosi, a ja sam im odgovorio da ima dobrih ljudi. U zatvoru sam sam među nekim ljudima iz moga kraja, čisto je to bila nekavrstna propaganda da oni mene smatraju komunistom i ja to nisam htio ni da odrečem, ali sam im ipak rekao da komunistu ima jer to su i oni sami mogli da vide da komunistu komunistu pomaže.

Poslije su se neki iz Stričića i Lokvara interesovali u najzabačenijim mjestima za komunističku partiju, njevu snagu i organizaciju, tako da su posle neki Regodići Djuro i drugi i treći molili i tražili, a to je bilo već pred kraj 1937 godine, daj da se mi upišemo u tu komunističku partiju, kako se može upisati itd. Dok sam bio u zatvoru pisama nisam dobivao nikakvih samo znam kad sam jedamput izišao pred Sreskog načelnika, a on mi kaže: "Žalostna Ti majka kad za Tebe Hajro Kapetanović dolazi ovamo da interveniše". Meni se čini da je Hajro Kapetanović onda ovdje pohađao Trgovačku akademiju. Sreski načelnik nije smatrao a niti sam ja htio da mu kažem da sam član KPJ, pa kada su me pitali zašto sam ja

Arhiv Eos. krajine D. Luka

ABK 209-MG-I/16

takompisao navedenu brošuru, ja sam im odgovorio, zato što sam tako osjećao, da ta nejednakost jedamput se mora da ukine.

Sada od ondašnjih članova partije koji su samnom bili u selu u predratnom periodu danas je živ: Gajić Milan on je u Dan Kolima i sada je član Partije i sekretar jedne osnovne organizacije, Gajić Lazar je bolestan i leži, Gajić Nenad on je umro, Knežević Ostoja nalazi se u Vrbanji i Knežević Dušan nalazi se u Lijeveu Polju kao kolonista. Gajić Mileva koja je bila s nama isto u toj organizaciji prije dok se nije udala sve do 1926 godine, ali ona je predstavljala pravo jedno čudo od vremena kada je naučila čitati i pisati. Ona je znala da kad pročita "Mati" od Maksima Gorkoga da je to sve što je pročitala znala gotovo naizust da prepriča. Mi smo preradjivali na primjer, "Mati" od Maksima Gorkog i ta je knjiga najviše djelovala da se ta organizacija podigne i posle smo mi čitali među onima koji su bili u društvu trezvenosti u knjižnici i čitaonici i mi smo njima čitali pojedine pasuse iz ove knjige Maksima Gorkog, a "Mati" je tada bila i zabranjena i to je društvo i dalje djelovalo jer smo knjige dobijali sa strane a rukovodstvo toga društva predstavljali su članovi Partije. Gajić Mileva je umrla.

Nama kao partijskoj organizaciji u selu nije pošlo za rukom da se povežamo sa drugim selima organizovanijim partijskim radom i osnivanjem novih partijskih organizacija, ali smo na svom području imali dosta uticaja na seoske mase, a naročito omladinu.

